

доступності правозахисної системи, що сприятиме покращенню стану дотримання конституційних прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Європейська конвенція з прав людини. Ратифікована Верховною Радою Україною 17 липня 1997 року.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N2148-VIII (2148-08) від 19.10.1973 р.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
4. Мацюк О. В. Імплементация міжнародних стандартів прав людини в національне законодавство України. Вісник Верховного Суду України. 2020. № 4. С. 23–29.
5. Практика застосування Європейської конвенції з прав людини у національному праві України: огляд кейсів і коментарів. Київ. Верховний Суд України. 2021.

Сьох Катерина Ярославівна,
завідувач кафедри
конституційного права та прав
людини НАВС, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Питання щодо обмеження прав і свобод людини з боку органів державної влади є особливо актуальним в часи сьогодення. В умовах воєнного стану, держава може відступити від своїх зобов'язань щодо забезпечення реалізації прав людини, тобто правомірно обмежити права людини, відповідно до ст. 64 Конституції України та міжнародних нормативно-правових актів. Правомірне обмеження прав людини державою має на меті не порушити права людини, а не допустити порушення прав інших суб'єктів.

Аналізуючи міжнародні нормативно-правові акти, слід зазначити, що можливість обмеження прав людини державою передбачено фактично у всіх міжнародних стандартах прав людини. До прикладу, відповідно до ст. 29 Загальної декларації прав людини, держава може встановити обмеження прав людини виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших

та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві [1]. Конвенція захисту прав людини та основоположних свобод також допускає обмеження прав людини, з метою національної безпеки та територіальної цілісності держави, до таких прав належать: свобода думки, слова та релігії (стаття 9); свобода вираження поглядів (стаття 10); свобода зібрань та об'єднань (стаття 11) тощо [2]. Слід зазначити, що обмеження зазначених прав передбачено і у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права [3]. Виходячи з міжнародних нормативних актів держава має право відступити від своїх зобов'язань щодо забезпечення прав людини та встановити їх обмеження у допустимій межі обмежень та дотримуючись вичерпного переліку підстав для такого обмеження. Також у вище зазначених актах встановлено низку прав, які за будь-яких обставин не можуть бути обмежені, до прикладу, право на життя, повагу до гідності, свобода від катування тощо.

Таким чином, під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, держава може вживати заходів, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України, наша держава використала право на відступ від своїх зобов'язань, та в повному обсязі проінформувала Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і причини їх вжиття. Вона також повідомила Генерального секретаря Ради Європи про час, коли такі заходи перестануть застосовуватися. Враховуючи, що воєнний стан протягом трьох років продовжується, Україна щоразу повідомляє Генерального секретаря Ради Європи про обмеження прав людини на своїй території.

Для правомірного обмеження прав людини був прийнятий Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно до ст. 8 Закону встановлено заходи правового режиму воєнного стану. Зазначено, що в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями можуть запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина такі заходи правового режиму воєнного стану, як запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб; використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони; примусово відчужувати майно, що перебуває у приватній або комунальній власності; запроваджувати комендантську годину; встановлювати особливий режим в'їзду і виїзду; обмежувати свободу пересування; забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів;

встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність тощо [4].

Вище зазначені заходи запроваджуються на основі указу президента про ведення воєнного чи надзвичайного стану. 24 лютого 2022 року Президентом України виданий Указ «Про ведення воєнного стану в Україні», згідно з яким, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану [5].

Проаналізувавши нормативно правові акти національні та міжнародні, щодо обмеження прав людини в умовах воєнного стану, слід зробити висновки, що обмеження прав людини є допустимим заходом для забезпечення національної безпеки та оборони територіальної цілісності. На сьогодні, в Україні існує достатня нормативно – правова база щодо врегулювання порядку обмеження прав людини. Разом з тим, не існує механізму, щодо контролю органів державної влади щодо прийняття рішень про обмеження прав людини на своїй території. Кожна військова адміністрація та військове командування, враховуючи всі ризики на підконтрольній їй території, встановлює обмеження прав людини, які вважає потрібними. На сьогодні, в кожному регіоні України діють різні обмеження прав людини, до прикладу, щодо введення комендантської години, порядку в'їзду та виїзду, перевірки особистих речей, мирних зібрань тощо. В деяких регіонах України обмеження відсутні, а в інших достатньо сильні, і встановлюються вони на власний розсуд військового командування, що не завжди має логічне пояснення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальна декларація прав людини URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Конвенція захисту прав людини та основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України 12.05.2015 № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Про ведення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2024 № 64/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>